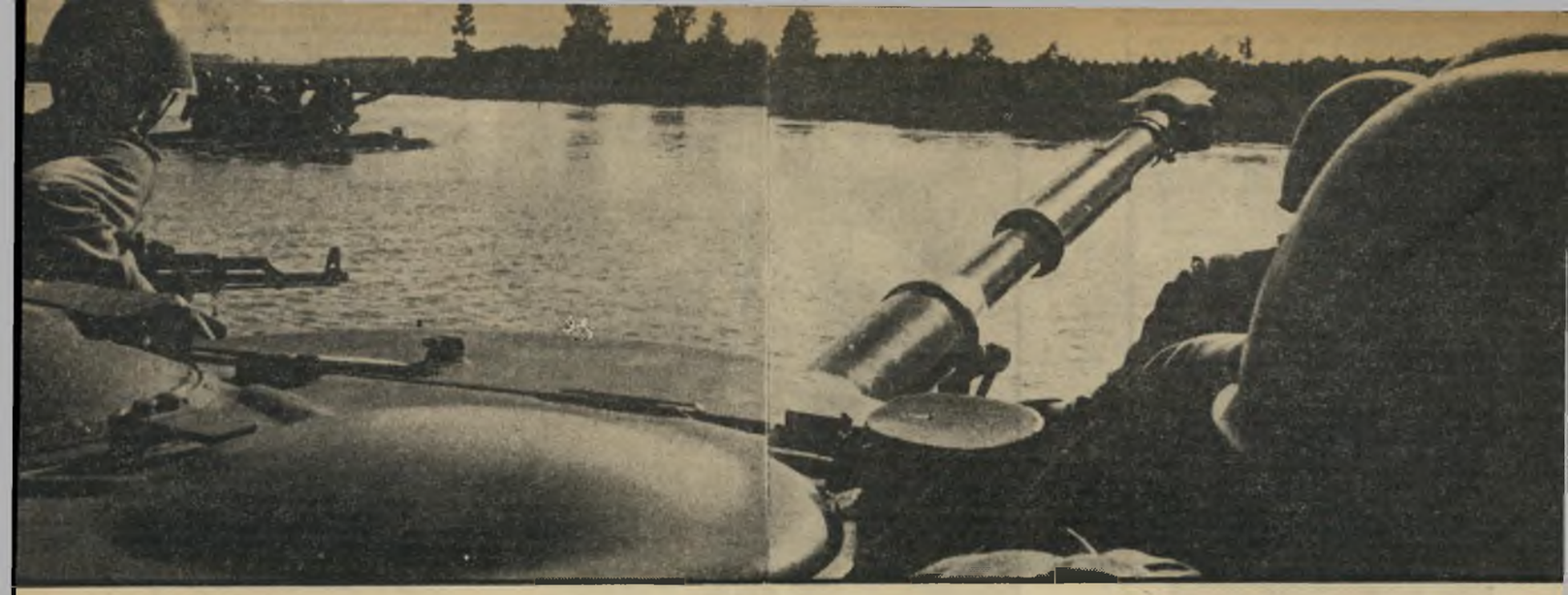

האם זוהי תעלת סואץ? - טאנקים אמפיביים סובייטיים צולחים נהר ברוסיה

מדוע הם מתכננים, כפי הנראה, התערבות מאסיבית נגדנו?

שום אדם אינו יכול להשיב על כך תשובה החלטית. אין כמעט מדינה בעולם הרגילה לערפל את מניעי מדיניותה כמו ברית־המועצות. עשרות השנים האחרונות רצופות בנבואות כוזבות על התפתחות המדיניות הסובייטית. אולם בדיעבד ברור כי המהלכים הסובייטיים היו הגיוניים ותכליתיים, אם כי לא תמיד מוצלחים.

יש שתי הערכות לגבי היעד הסובייטי המרכזי במרחב:

ההערכה המינימלית — ברית־המועצות רוצה לשמור בכל מחיר על קיום המישטר הנאצרי במצרים, שהפך מוקד השפעתה בעולם הערבי ובעולם האפרו־אסיאתי כולו.

ההערכה המכסימלית — ברית־המועצות רוצה להשתלט בהדרגה על כל המרחב, כדי להפכו, כרכות הימים, לגוש של רפובליקות עממיות.

לדעתי, אין כל טעם בנסיון לנחש איזה משני היעדים הוא הקובע. יש להניח כי שניהם קיימים זה בצד זה — הראשון כיעד דחוף, השני כאפשרות לטווח ארוך, במידה שהנסיבות (החלשת אמריקה) יאפשרו זאת. היעד הקובע, כיום, הוא הייעד הראשון.

לאור זה חייב המדינאי הישראלי לשאול את עצמו: האם יש כאן סתירה מוחלטת בין הייעדים הסובייטיים, ובין יעדי המדיניות הישראלית?

★ ★ ★

יעד העיקרי של מדינת ישראל הוא לשמור על עצם קיומה ובטחונה.

אין כל סימן לכך שברית־המועצות מעוניינת בחיסול ישראל.

המדיניות הסובייטית המוצהרת היא השמירה על קיום המדינה בגבולות ה־4 ביוני. היעלם ישראל בוודאי היה עשוי ליצור מצב שיהפוך את הסיוע הסובייטי לערבים למיותר.

(מצב זה עלול להשתנות אם יצליחו הפידאיון הפלסטינים — בעזרתנו — להפיל את המישטר הנאצרי ושאר המישטרים הערביים. במיקרה זה יתכן מאוד כי ברית־המועצות תשליך את יהבה עליהם ותתמוך במטרתם ה־מוצהרת, שהיא הקמת פלסטין השלמה ב מ ק ו ם ישראל. מכאן החשיבות העילאית של גורם הזמן!).

לפי שעה נדמה, איפוא, שאין סתירה מהותית בין הייעדים של ישראל וברית־המועצות לגבי עצם קיום ישראל.

האם יש סתירה מעשית ביניהם לגבי הייעד השני של ישראל — השגת שלום?

מקובל בישראל לטעון — בשטחיות לא־מעטה — שברית־המועצות מעוניינת ב„מתיחות מבוקרת", במצב של לא־מלחמה־ולא־שלום.

אני סבור שזהו דיבור־סרק, תוצאה של עצלנות מחשבתית.

בהנחה זו טעונה ביקורת, יען כי:

המצב הנוכחי אמנם אפשר את חדירת הצבא הסובייטי למצרים, ועל כן הוא נוח למוסקבה.

אולם העימות הצפוי בין צבאות ישראל וברית־המועצות, כאוויר וביכשה, אינו יכול שלא לעורר בלב הסובייטים דאגה חמורה.

אין ספק שברית־המועצות יכולה לעמוד בעימות זה מבחינה צבאית. יש בכוחה לערער את שליטת צה„ל בשמי התעלה, להסב לחיל־האויר הישראלי אבידות שקשה יהיה להשלימן, ולאחר מכן לחפות על נסיון מצרי, או מצרי־סובייטי, לצלוח את התעלה מזרחה.

אולם לא יכולה להיות לשום מדינאי סובייטי הוודאות שהתפתחות זו לא תישמט מן הידיים, ש„המתיחות המבוקרת" לא תהפוך לבלתי־מבוקרת, שארצות־הברית לא תיגרר לתוך העימות הזה בעל כורחה, שהסינים לא ינצלו בנכולם את הסתבכות הסובייטים כדי גבולנו.

אפשר לקבוע בוודאות מוחלטת כי ההימנעות ממלחמת־עולם אמריקאית־סובייטית היא הייעד העליון של המדיניות הסובייטית, והוא עדיף על כל שאר הייעדים.

ברית־המועצות עלולה להיגרר למלחמה עם ישראל בעל כורחה, וייתכן שהדבר קורה עתה לנגד עינינו. אך יש להניח כי היא תעדיף דרך אלטרנטיבית להגנה על האינטרסים שלה — אם נפתחה בפניה דרך כזאת.

האם יש דרך כזאת?

★ ★ ★

רוב לגמרי שברית־המועצות לא תכפה על עבד־אל־נאצר שלום שהוא אינו יכול לעמוד בו, שלום שיהרוס את מישטרו במצרים, ואת יוקרתו בעולם הערבי. זהו ה־שלום שממשלת גולדה מאיר רוצה בו.

לעומת זאת, ייתכן מאוד שברית־המועצות תקבל ברצון שלום שיחזק את מעמדו וביטחונו של המישטר הנאצרי, יעזה את יוקרתו צדדית — ישראלית־ערבית־סובייטית — יש ליזום מיתקפת־שלום שתהיה גם היא תלת־צדדית.

במילים אחרות: יש לגבש שתי גישות־שלום מקבילות — ישראלית־ערבית וישראלית־סובייטית, תוך נסיון ליישב את האינטרסים של שלושת הגורמים בהסדר־חביקה כולל.

מחשבה בכיוון זה תפתח בפנינו, כפי שניווכח מייד, אפשרויות חדשות לגמרי. היא יכולה להפוך את המעורבות הסובייטית מקללה מוחלטת לברכה מוגבלת.

כי המלחמה הנטושה עתה בין ישראל וברית־המועצות אינה מוגבלת לגדות התעלה. היא משתרעת על כל שטח חשוב נוסף — מצב יהודי ברית־המועצות, והתעמולה העולמית של ישראל נגד המישטר הסובייטי.

★ ★ ★

בחן, תחילה, את הגיזרה המצרית־ישראלית. בשבועות האחרונים גיבש גמאל עבד־אל־נאצר גישת

■■ הופעת הצבא הסובייטי במצרים פותחת פרק חדש לגמרי בהיסטוריה של המרחב — ומשנה לחלוטין את אופייה של מלחמת ישראל—ערב ■■

מאקיאוולי

דישיליה

ביסמארק

וישים קץ לאיום הפידאיון על המימסד הערבי.

אני אומר „יתכן" — כי אין הדבר ודאי לגמרי. לא מן הנמנע הוא כי ההתערבות הצבאית הסובייטית (ושוב: ב־עזרת מעש־האיזולת של ממשלת גולדה מאיר) כבר הגיעה לממדים ההופכים את השלום לבלתי־כדאי בעיני הסובייטים, בייחוד אם הגיעו למסקנה שאמריקה מתמוטטת ואין מה לחשוש בפניה.

יש רק דרך אחת לוודא נקודה מכרעת זו — והיא להעמיד את הסובייטים במיבחן ממשי.

כלומר: להציע הצעת־שלום התואמת את האינטרס שלהם לקיים את המישטר הנאצרי, והתואמת גם את האינטרס של ישראל — ולהיווכח אם שליטי מוסקבה יסתפקו בכך.

אני כשלעצמי מאמין כי מוסקבה תעדיף כיום הישג מוחשי אך מוגבל על־פני הרפתקה של הכל־או־לא־כלום. ברז'נייב ושות' אינם נראים כהרפתקנים — אלא כבעלי־חשבון זהירים למדי.

★ ★ ★

אם כן, מהי הצעת־השלום העלולה לשנות את המצב מעיקרו?

ברצוני להעלות כאן מחשבה מהפכנית:

מכיוון שהמלחמה במרחב הפכה עתה תלת־

שלום מפורטת, אותה הוא מפיץ בעיקביות בחו„ל, ולקראתה הוא מכשיר בעיקביות גם את הלבבות במצרים ובעולם הערבי.

תזוזה זו בעמדת מצרים נוכעת, כך יש לשער, מן הרצון הנואש להגיע להסדר דחוף — לפני שחירות מצרים תימחץ לגמרי בחיבוק הדוב הרוסי.

דרישותיו של עבד־אל־נאצר מישראל הן שתיים: (א) נסיגה מכל השטחים הכבושים לגבול ה־4 ביוני; (ב) מתן זכות הבחירה בין פיצויים ושיבה לפליטי תש„ח, „כפתרון הבעייה הפלסטינית".

תמורת אלה מוכן עתה עבד־אל־נאצר — לדבריו — לא רק להכרה בישראל ובגבולותיה, אלא גם לשלום רשמי, עד כדי „נורמליזציה" הדרגתית של היחסים הדיפלומטיים והכלכליים.

יש להניח כי אלה הם תנאים התחלתיים, וכי בהמשך המשא־ומתן (נוסח גולדמן או נוסח אחר) אפשר יהיה לסייג את הדרישות בפרטיהן, כגון: שינויים בטחוניים מסויימים בגבולות; מציאת פתרון לבעיית ירושלים שיספק את הכבוד הערבי מבלי לקרוע את העיר לשתיים; הגבלת

(המשך בעמוד 28)